

Domsagohistorik

Sölvesborgs tingsrätt

Text Elsa Trolle Önerfors

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önerfors
Johanna Roos

Sölvesborgs tingsrätt

Sölvesborg kan beläggas som stad från 1445, då dess privilegier förnyades, men staden är troligen ännu äldre. Den har vuxit upp invid en gammal borg vid namn Sölvesborg, som omnämns redan på mitten av 1300-talet. Staden förlorade sin ställning som stapelstad (dvs. stad med rätt till utrikeshandel) på 1650-talet. Stadsförmånerna drogs in 1654 till fördel för Kristianstad, och på 1660-talet uppmanades invånarna i Sölvesborg att flytta till dit. Staden konkurrerades ut av de nyanlagda städerna Kristianstad, Karlshamn, Karlskrona och Kristianopol. Till råga på allt drabbades Sölvesborg dessutom av en omfattande brand 1662, då 73 gårdar (av 94 numrerade tomter) förstördes.¹

I Blekinge infördes svensk lag och rättegångsordning först 1682-83. Skåne och Blekinge var förenade i en gemensam lagsaga från 1690 till 1718,² då de skildes åt till följd av Karl XII:s domstolsreform. Men redan 1719 förenades de båda landskapen igen, ett förhållande som kom att bestå fram till 1777. Blekinge bildade då återigen en egen lagsaga, som bestod i femtio år, fram till 1827. Då skedde en definitiv förening av de båda lagsagorna i Blekinge och Skåne.³

År 1683 var Lister och Bräkne⁴ häraderna förenade i en domsaga. Listers härad hade vid den här tiden tingsställe i Ysane bys utmark, där man nyttjade ett hus för tingen. I mycket nära anslutning fanns dessutom en avrättningsplats.⁵ Förändringar genomfördes 1695 då hela Blekinge blev ett enda häradshövdingedöme, som bestod av Listers, Bräkne, Östra och Medelstads häraderna. På 1690-talet uppfördes ett tingshus i Norje för Listers härad, och Norje blev "rättan tingstad".⁶ Tingshuset låg bredvid gästgivaregården. År 1747 brann huset ned, men byggdes snabbt upp igen. Allt för att brinna ned ännu en gång strax före jul 1750. Efter branden erbjöd sig den dåvarande gästgivaren Wagener att uppföra ett nytt kombinerat gästgivare- och tingshus. Så skedde, men redan 1757 ansåg man att det nya huset var i behov av reparation.⁷

Nästa judiciella förändring trädde i kraft 1771⁸ då Östra och Medelstad bildade en egen domsaga, och Blekinge delades återigen i två delar.⁹ År 1778 diskuterades en ev. reparation, eller nybyggnation, av huset i Norje, men ingenting hände och det blev inget nytt hus. Istället gick Listers härad samman med Bräkne härad, vars tingshus brunnit ned 1781, och skaffade ett gemensamt hus inne i Karlshamn. År 1791 ansökte både Listers och Bräkne härad att om att få bygga var sitt nytt tingshus (i sten). Ritningarna godkändes av Överintendentämbetet,¹⁰ men inget husbygge påbörjades. Då det gemensamma huset i Karlshamn brann ned 1792

1 Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 28, Malmö 1954, s. 856f.; Anglert, Marit *Sölvesborg. Medeltidsstaden* 54. Rapport Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Stockholm Riksantikvarieämbetet 1984, s. 8f.

2 Anledningen till sammanslagningen var att Blekinge ansågs för litet för att ensamt kunna ge lagmannen en skälig lön. Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955s. 399

3 Almquist s. 395.

4 Se vidare under Karlshamns tingsrätt.

5 Charlesen Janne *Norje tingshus : 1795-1918*, Ysane-Norje, Ysane-Norje Hembygdsförening, 1995., 42.

6 Charlesen s. 9.

7 Charlesen s. 11ff.

8 Medelstad bildade emellertid en egen domsaga mellan åren 1756-62 (Almquist s. 396).

9 K.Br. den 27/3 1770.

10 Allt i enlighet med förordningen om publika hus från 1776.

återupptogs byggnadsplanerna. Tre år senare stod ett nytt tingshus färdigt. Man hade använt ritningarna till det blivande tingshuset i Bräkne-Hoby, efter det att man hade förkastat det första egna förslaget från 1791. På hösten 1795 var det nya tingshuset färdigt, och man slapp resorna in till Karlshamn. Liksom tidigare låg tingshuset bredvid gästgivaregården.¹¹ År 1768 hade man påbörjat uppbyggnaden av ett rådhus i Sölvesborg. Innan dess (fram till 1740-talet) hade kämnersrätten haft sina förhandlingar i kämnersförvaltarens hus. Rådhuset, som då inte var färdigbyggt, förstördes emellertid i en brand, som härjade i kvarteren kring Stortorget 1801. Det dröjde dock inte länge förrän ett nytt rådhusbygge påbörjades. Mellan 1804 och 1833 uppfördes ett nytt rådhus vid Stortorget inne i Sölvesborg.¹²

Med tiden ökade antalet mål i stor omfattning, vilket medförde att man ville göra ännu en uppdelning av Listers och Bräkne domsaga. Reformen antogs 1834, men genomfördes inte förrän femton år senare, 1849, eftersom man ville vänta till den sittande häradshövdingen Sven Emanuel Trägårdh avgått (=avlidit, vilket han gjorde 1848).¹³ Man fick då två skilda domsagor, Listers härads domsaga samt Bräkne härads domsaga. Samma år, 1849, skedde en upprustning av tingshuset i Norje och man hade även planer för uppförandet av ett nytt ”fånghus”, dvs. cellfängelse.¹⁴

Ungefär samtidigt återfick Sölvesborg fullständiga stadsprivilegier (1836). Staden blev stapelstad 1855. Järnvägarna började komma. Man fick järnvägsförbindelse med Kristianstad 1874, österut 1886 genom Blekinges kustbanor och 1901 med Älmhult (Sölvesborg-Olofström-Älmhults järnväg), vilket satte fart på industrin. År 1914 öppnades linjen Sölvesborg-Mjällby. Sölvesborg har till stora delar bevarat den gamla bebyggelsen, eftersom staden inte i någon större utsträckning drabbats av bränder, allmän förstörelse etc.¹⁵

Tingshuset i Norje användes fram till 1918. Frågan om Norje var den bästa platsen för ett tingshus hade diskuterats flera gånger sedan 1700-talet. Med tiden ville emellertid alltfler istället ha ett nytt tingshus inne i centrala Sölvesborg, som hade tredubblat sin befolkning under 1800-talet.¹⁶ Detta tingshus hade redan 1910 ritats in i stadens stadsplan, och det låg i fonden på den gata som sträckte sig från järnvägsstationen. Efter en arkitekttävling 1917 gick uppdraget att rita det nya huset till Erik Gunnar Asplund. Huset stod färdigt 1921. Under åren 1918-21 hyrde Listers härad in sig i olika lokaler i Sölvesborg. Ungefär samtidigt, 1913, renoverades rådhuset ”stilfullt”.¹⁷

På 1930-talet förenades de båda domsagorna på nytt under benämningen Bräkne och Listers domsaga. Reformen trädde i kraft 1934. Det skedde emellertid inga förändringar vad gällde tingslagen och tingsställena.¹⁸ År 1950 bestämdes att domsagan återigen skulle delas upp på två olika domsagor, Bräkne och Karlshamns domsaga samt Listers och Sölvesborgs domsaga, med tingsplats i Sölvesborg. Man slutade samtidigt att använda rådhuset i Sölvesborg som

11 Charlesen , s. 15ff.

12 Anglert, Marit *Sölvesborg. Medeltidsstaden 54*. Rapport Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Stockholm Riksantikvarieämbetet 1984 s. 9.

13 K.Br. 8/2 1834. Jfr Almquist s. 396f.

14 Charlesen s. 20f.

15 *Nationalencyklopedien*, Bd 18, Höganäs 1995, s. 52; Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 28, Malmö 1954, s. 856f.

16 Charlesen s. 22f.

17 Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 28, Malmö 1954

18 K.Br. 28/4 1933 (SFS 1933:158) och 20/10 1933

domstol. Reformen ägde rum i samband med att städerna Karlshamn och Sölvesborg lades under landsrätt.¹⁹

Man såg dessutom över domsagoindelningen i samband med den s.k. storkommunreformen 1952.²⁰

Genom tingsrättsreformen 1971 ersattes häradsrätterna och rådhusrätterna av de nya tingsrätterna. Den nya tingsrätten fick namnet Listers och Sölvesborgs tingsrätt, och hade sitt kansli i Sölvesborg. Domkretsen omfattade de områden som låg under Sölvesborgs och Olofströms kommuner.²¹ Asplunds tingshus fungerade som tingsrätt, och huset används än idag. Domsagoförändringar 1973 fastställde de ovannämnda förhållandena.²² Ungefär samtidigt som tingsrättsreformen pågick en ny kommunindelningsreform, vars mål var att minska antalet kommuner med en tredjedel. Detta skulle även leda till förändringar i domkretsindelningen. Reformen var slutförd 1974.²³ Tingsrätten ändrade detta år namn till Sölvesborgs tingsrätt. Det skedde emellertid ingen förändring beträffande domsagens omfattning.²⁴

Sölvesborgs tingsrätt

Tingsrättens jurisdiktionsområde

Sölvesborgs kommun
Olofströms kommun

Ordinarie domare

Lagmän i Sölvesborgs tingsrätt

Gösta Klementsson	1971–1978
Rune Lindgren	1978–1985
Jarl-Inge Svensson	1985–1993
Bengt Tancred	1993–

Listers härad

Domsagotillhörighet:

1683–1695	Med Bräkne härad
1695–1756	Med Bräkne, Medelsta och Östra härad ²⁵
1756–1762	Med Bräkne och Östra härad ²⁶
1762–1771	Med Bräkne, Medelsta och Östra härad
1771–1848	Med Bräkne härad ²⁷
1849–1933	Egen domsaga ²⁸
1934–1949	Med Bräkne härad ²⁹
1950–1970	Listers och Sölvesborgs domsaga ³⁰

19 K.Br. 13/6 1947 (SFS 1949:203). Vad gäller Karlshamn, se Karlshamns tingsrätt.

20 SFS 1950:449. Efter kommunreformen omfattade Listers och Sölvesborgs domsaga Kyrkhults, Jämshögs, Mörrums, Gammalstorps och Mjällby landskommuner, Olofströms köping samt Sölvesborgs stad.

21 Konzept 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Skåne och Blekinge rörande judiciell indelning i Blekinge län.

22 SFS 1973:740.

23 Prop. 1969:44 s. 218.

24 SFS 1974:735.

25 Jfr kungl. brev till Göta hovrätt den 30 april 1695.

26 Jfr kungl. brev till göta hovrätt den 23 januari 1756.

27 Jfr kungl. brev den 27 mars 1770.

28 Jfr kungl. brev den 8 februari 1834.

29 Jfr kungliga breven den 28 april och den 20 oktober 1933.

30 Jfr kungliga breven den 13 juni 1947 och den 13 maj 1949.

Tingsplatser:	1680-tal–1921	Norje
	1921–1970	Sölvesborg

Häradshövdingar

Samuel Arfwidsson	1683–1686
Sven Carlheim ³¹	1686–1695
Sven Adlerstierna	1695–1700
Mathias Grubb	1700–1715
Johan Schaeij	1716–1738
Johan Timell	1738–1756
Anton Hoffmeister	1756–1762
Anton Hoffmeister ³²	1762–1771
Anton Hoffmeister	1771–1788 ³³
Gustaf Harmens	1788
Petter Johan Fischerström	1788–1815
Sven Emanuel Trägårdh	1815–1848
Carl Markus Wester	1849–1861
Martin Johan Swenander	1862–1887
Robert Swenander	1887–1924
Karl Johan Lorentz Fagerlin	1934–1949 ³⁴
Torsten Sigvald Myrland	1950–1970

Sölvesborgs stad

Rådhusrätt –1950

Litteratur

Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955

Andersson, Henrik O., ”Gunnar Asplund” i *Arkitektur* nr 6 1985

Anglert, Marit: *Sölvesborg. Medeltidsstaden 54*. Rapport Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Stockholm Riksantikvarieämbetet 1984

Charlesen Janne *Norje tingshus : 1795-1918*, Ysane-Norje, Ysane-Norje Hembygdsförening, 1995

Hallenberg, A. ”Förvaltning och rättsskipning” i *Blekingeboken* 1932, s 85 ff

Lagerås, Jan, ”Nya idér i en gammal stad” i *Tidsbilder II Sölvesborg under 1900-talets första halvsekel*, s 132 ff, Sölvesborg 1993

Liedgren, Rut, *I Sölvesborg på 1800-talet*, Lund 1974

Rosenberg, N. E., *Sölvesborg under ett sekel* Sölvesborg 1962

Weibull, Carl Gustaf, *Sölvesborg 1445–1945* Sölvesborg 1945

Werdenfels, Åke *Norje 200 år*, 1995 (hittar inte denna titel i LIBRIS, var kan den finnas?)

Tingshuset i Norje: 1795-1918, 1 vikt ark, ill. Norjeturism 2000

Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955

---

31 Adlad Gyllensköld

32 Se ovan under Häradshövdingar i Listers, Medelsta och Östra härader 1756–1762.

33 Se ovan under Häradshövdingar i Listers, Bräkne och Östra härader 1756–1762 och under Häradshövdingar i Listers, Medelsta och Östra härader 1762–1771.

34 Häradshövding i Listers m. fl härad 1925–1949.